

**CURZIO
MALAPARTE
KAPUTT**

Ceviri: NEYYİRE GÜL İŞİK

3. BASKI

♥ can
roman

CURZIO MALAPARTE

KAPUTT

Kaputt, Curzio Malaparte

© Eredi Curzio Malaparte, İtalya

© 2014, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2014

3. basım: Nisan 2018, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 500 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Tanay Burcu Ural Kopan

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-1948-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

CURZIO MALAPARTE
KAPUTT

ROMAN

İtalyanca aslından çeviren

Neyyire Gül Işık

♥can

Curzio Malaparte'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Can Pazarı, 2016

CURZIO MALAPARTE, 1898'de Prato'da doğdu. Birinci Dünya Savaşı'na gönüllü olarak katıldıktan sonra gazeteciliğe başladı. 1940'lara kadar faşizmi benimseyen Malaparte'nin 1931'de ilk olarak Fransızca yayımlanan, *Hükümet Darbesi Tekniği* (1955) adlı kitabı büyük yankı uyandırdı. 1940'larda faşizmi reddetti ve partiden atıldı. İkinci Dünya Savaşı sırasında Müttefik ordularında görev aldı. Savaşı konu aldığı gerçekçi romanları *Kaputt* (1944) ve *Can Pazarı* (1950) ile uluslararası üne kavuştu. Malaparte, üç gerçekçi oyun kaleme aldı: Marcel Proust'un yaşamını konu alan ve 1948'de sahnelenen *Du côté de chez Proust* (Proust'un Semtinden), Karl Marx'ın yaşamını konu alan ve 1949'da sahnelenen *Das Kapital* (Kapital), Rus işgali altında Viyana'daki yaşamı anlatan ve 1954'te sahnelenen *Anche le donne hanno perso la guerra* (Kadınlar da Savaşı Yitirdi, 1965). Malaparte, 1957'de Roma'da öldü.

NEYYİRE GÜL IŞIK, Ankara'da doğdu. Yükseköğrenimini Floransa Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde tamamladı. İÜ Edebiyat Fakültesi'nde İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı ile İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda öğretim üyeliği yaptı. Gasset, Svevo, Ibáñez, Goytisolo, Sciascia, Tabucchi gibi yazarların eserlerini dilimize kazandırdı. Yaşar Kemal'in *Sarısıcak* adlı kitabı ile Nâzım Hikmet'in *Memleketimden İnsan Manzaraları'nı* İspanyolcaya çevirdi; *İspanya: Bir Başka Avrupa* adlı bir kitap yayımladı. Halen Complutense Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri veriyor.

İçindekiler

Sunuş	11
Bir elyazmasının öyküsü	21
BİRİNCİ BÖLÜM – ATLAR	
I. Le côté des guermantes.....	27
II. Atyurt.....	60
III. Buzdan atlar	82
İKİNCİ BÖLÜM – FARELER	
IV. “God shave the king!”	99
V. Yasak kentler.....	131
VI. İaşı'nin fareleri	154
VII. Polonya'da kriket oyunu.....	207
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM – KÖPEKLER	
VIII. Kış gecesi	257
IX. Kızıl köpekler	296
X. Yaz gecesi	316
XI. Çıldırın tüfek	335
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM – KUŞLAR	
XII. Camdan göz	355
XIII. Bir sepet istiridye.....	380

XIV. Of their sweet deaths	394
XV. Soroca'lı kızlar	425
BEŞİNCİ BÖLÜM – RENGEYİKLERİ	
XVI. Çıplak adamlar.....	445
XVII. Sigfried ile somon balığı.....	479
ALTINCI BÖLÜM – SİNEKLER	
XVIII. Golf hendikapları.....	507
XIX. Kan	567

Sunuş

Kısa, vurucu, bıçak gibi keskin Almanca adıyla *Kaputt*, eşi benzeri bulunmayan bir yapıt. XX. yüzyıl İtalyan yazınının en güçlü kalemleri arasında yer alan Curzio Malaparte'nin yazar ve insan kimliği de öyle karmaşık ve benzersiz. Birinci Dünya Savaşı gazisi bir subay, savaşın sorumlusu Mihver Devletleri'nden İtalya'nın bir diplomatı, her biri bir olay yaratan yapıtları çeşitli dillere çevrilerek tedirgin bir hayranlıkla okunmakta olan tanınmış bir tarihsel deneme ve roman yazarı kimliğiyle, *Corriere della Sera* gazetesinin savaş muhabiri göreviyle, Avrupa'daki savaşın kaderinin belirlendiği uğursuz 1941-1943 yılları boyunca, Ukrayna'dan Laponya'ya değin çeşitli cepheleri, çok daha önemlisi, cephe gerilerini bombardımanların altında, buzların arasında dolaşiyor, Avrupa uluslarının yazgılarının çizilişini anlatıyor: gücünü amansız gerçeklerden alan, kendi deyişle "zalim" bir roman gibi.

Yapıtın kaleme alınış koşulları bile başlı başına bir korkulu serüven: yazmaya Nazi işgali altındaki Ukrayna'da savaş cephesine yakın bir köyde, SS'lerin üslendiği bir Sovyet binasına bitişik bir kulübede başlıyor Malaparte'nin müsveddelerini konuk olduğu Rus köylüsü gizliyor; kendisi bir süre sonra Gestapo tarafından tutuklanıp sınır dışı edildiğinde de, Polonya'dan Finlandiya'ya geçerken de elyazmasını kürk ceketinin astarının içine dikilmiş olarak yanında taşıyor; ama Laponya'da ağır bir hastalık geçirdikten sonra İtalya'ya dönerken yanında yazdıklarından tek satır götüremiyor. Elyazmasını ancak çeşitli uluslardan diplomat dostlarının gayretiyle kurtarabiliyor. Son aş-

mada yapıtının müsveddelerini Capri Adası'ndaki evinin çevresindeki bir korulukta, bir kayanın kovuğunda gizliyor, ta İtalya'ya Müttefik çıkarması gerçekleşip savaş, ülkesinin ağır bozgunuyla son buluncaya ve ortalık kitap basmayı düşünecek kadar sakinleşinceye değin.

Bombardımanlar altında günden güne parça parça yıkılan ve en vahşi kıyımlara sahne olan Avrupa kentlerinde, Malaparte'nin ayrıcalıklı kişisel konumu kendisine hiç değilse kısa süre boyunca dokunulmazlık sağlıyor – ancak ülkesi İtalya'nın dışında bulunduğu sürece. Faşist İtalya'ya ayak bastığında ise Nazilerin bile vermeyi uygun bulmadıkları cezalara çarptırılıyor, açıkça gururlandığı ağır eleştirilerini ve acı alaycılığını Roma'nın dillere destan Regina Coeli Hapishanesi'nde ödetiyorlar ona. En acımasız savaş koşulları içinde, Gestapo'nun soluğunu ensesinde duyarak kaleme aldığı yazılarını, bu yapıtında sık sık geçmişe dönüşler yoluyla derinleşerek gelişen bir roman yapısı düzeninde sunuyor.

Yine ayrıcalıklı konumunun sayesinde, Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde, toplumların en üst basamağı ile en alt basamağı arasında mekik dokuyabiliyor Malaparte: bir yanda bombardımanlardan her nasılsa ayakta kalabilmiş, görmüş geçirmiş soylu saraylar, 1945'te Nürnberg Mahkemesi'nce ölüm cezasına çarptırılacak olan, Polonya Genel Valisi Frank'ın ve diğer üst düzey Nazi yetkililerinin debdebeli sofraları, generallerinin çılgınca içki âlemleri, İtalya ve İspanya elçiliklerinin görkemli davetleri, ardından Roma'da hükümetle içli dışlı inançsız, bencil Roma sosyetesinin yüzeysel, ahmakça gevezelikleri, incir çekirdeğini doldurmayacak dedikoduları; öte yanda günbegün vahşileşen savaşın gerçekleri, tüyler ürperten bir gaddarlıkta kıyımlar, ecelin kol gezdiği gettolar, tarihsel kentleri yerle bir eden hava akınları, yokluklardan, açlıktan, salgınlardan kırılan, insanlıktan çıkmış, umutsuz ya da kendine akla sığmaz umutlar yaratarak gövdesini toprağın üstünde sürüklemeye çabalayan kitleler. Malaparte o alçalmış, ezilmiş insanlığın vicdanı olmayı üstleniyor, o bilinçli programlı kurbanların mutlak çaresizliği arasındaki dayanılmaz çelişkiyi büsbütün çarpıcı kılmak için, çoğu yerde cellatların kibirli, acımasız ortamında ya da elleri kolları bağlı, olaylara seyirci kalan dünün güçlülerinin karşısında, her toplumsal düzeyde, farklı uluslardan çeşit çeşit

kurbanların durumlarını ustalıklı ayraçlar açarak öykülüyor. Her türlü inancını yitirmiş, kendi de acımasızlaşan bir tanık niteliğiyle.

Avrupa'nın *kurban* halklarının öykülerini aktarıyor *Kaputt*; sanatı, düşüncesi, siyasal yaşamıyla tarihe kök salmış derin ve süzme kültürüyle "kurban Avrupa"nın halklarının ve bireylerinin öyküleri onlar. Ve saldırgan devletler Almanya'nın ve İtalya'nın halkları da giderek o korkunç kıyımın kurbanı olmaya hükümlüler, inanılmaz bir kibirle gözü dönmüş ırkçı gaddarlık kasırgasının kurbanları.

O iki uğursuz kader yılında, Malaparte görünürde birbirinden bağımsız, kopuk kopuk öyküleri yoluyla, Avrupa savaşını geçmiş ve geleceğiyle, öncesi ve sonrasıyla özetleyerek sunuyor, bir kez okunduktan sonra bir daha unutulmayacak, okurun belleğine kazılarak tedirginlik etkisini sürdüren olağanüstü, her türlü düş gücünü aşan gerçek tablolar çiziyor: donan Ladoga Gölü'nün buzlarında hapis kalmış ölü atlar, Varşova gettosundaki ölümcül yaşantı, İaşi'de bir gecede binlerce canı alan Yahudi kıyımı, Belgrad bombardımanı, yasaklı *Cześćochowa Maryem Anası*, sığındıkları kırlarda avlanıp seks kölesine dönüştürülmüş Soroca'lı kızlar, Siegfried ile kedi, cam gözlü Alman subayı, Nazi generaline kafa tutan somon balığı, Ukrayna'da bir çitin önünde serilmiş yatan ölü kısarak, Hırvat faşistlerinin kendi Duce'lerine sundukları tüyler ürpertici armağan sepeti, hava akınları altındaki Napoli'de mağara ve dehlizlere sığınmış, enkaz altında ecele direyerek inanılmaz bir yaşam gücüyle hayatta kalmaya çabalayan sefiller alayı bunlardan yalnızca birkaçı. Öykü içinde öykü anlatıyor Malaparte, saraylarla gettolar, güçlülerin ayrıcalıklı oyun ve spor kulüpleriyle, en büyük zalimlik örneklerinin peş peşe sergilendiği savaş cepheleleri, vuraneye dönmüş kentler arasında mekik dokuyarak. Avrupa'nın yakın tarihinde neler yaşamış olduğunu, günümüzde bulunduğu yere nereden geldiğini düşünebilmek ve kavrayabilmek açısından paha biçilmez öyküler.

Tüm bunları iki dünya savaşı arasında yirmi yıllık faşizm deneyiminden geçmiş, her türlü idealini geride bırakmış, inancını, hareket, hatta tepki yetisini yitirmiş bir İtalyan'ın gözüyle, ikircikli bir kimlikle cellatların arasında dolaşıp kurbanların acısını paylaşarak anlatıyor. 1914'ten başlayarak tarihsel olay-

ların kasırgasında oradan oraya yaprak gibi savrulan, duygusal, farfaracı, dirençsiz, güvensiz, güvenilmez İtalya'nın bir bireyi olarak. Malaparte kendini, gençliğinde o olayları birinci elden yaşadktan sonra, günahlarından ve hayallerinden dersini almış, olgun çağında artık acı, umutsuz bir bilinçten başka hiçbir erdemi kalmamış, kahramanlıktan uzak bir birey olarak tanımıyor. Kalemini, o son erdemi yönetiyor, yazarak, ayrıcalıklı tanıklığını gözler önüne sererek etik düzlemde kurtarıyor kendini, hiçbir özür ileri sürmeksizin, kurtulma çabası göstermeksizin: kitabın sonunda, "sineklerin kazandığı bir savaşın" yerle bir ettiği dünyada, artık onun tek istediği Capri'de, bir uçurumun tepesinden denize bakan boş evine dönebilmek. "İtalya mı?" –diyor– "O da neymiş?"

Yapıt, Malaparte geçirdiği ağır hastalıktan sonra, İsveç Kralı'nın kardeşi Prens Eugen'in yazlık konutunda nekahat-
teyken başlıyor. Savaştan önceki Paris'te yaşadığı gençlik yıllarını hüznü bir özlemle anan amatör ressam Prens, kendi santsal geçmişinin kozasına sığınmış, güncel Avrupa'nın acımasız gerçeklerine kulak tıkamaktan başka çaresi olmayan eski dünyanın bir temsilcisi. Proust hayranı Malaparte, Prens'le birlikte, bilinçle Proust'a öykünen titiz, ayrıntıcı, lirik bir söylemle "geçmiş zamanın peşinde" dolaşiyor; yapıt ilerlediğinde, özellikle işgal altındaki eski soylu Polonya'nın yıkıntıları karşısında da aynını yapacaktır. Derken kuzey ülkesinin o hüznü, huzurlu, çaresiz barış ortamına gömülmüşken, Leningrad Cephesi'nde, Rus askerlerine Nazilerce yapılan tüyler ürpertici zulmün örneklerini gündeme getiriveriyor. Ve yapıt benzeri sıçramalarla cepheden cepheye, ülkeden ülkeye, halktan halka gidip geliyor. Arada açılan ayraçlarda, bölümden bölüme, çağın Avrupa'sını temsil eden –kimisi Türk okura yabancı gelecek-simgesel kişiler upuzun bir geçit yapıyorlar: Piemonte Prensi ve Prensisi, Capri'ye yerleşmiş ünlü İsveçli Hekim Axel Munt-
he, tarihin pençesine yakalanmalarına çeyrek kala nazizmin ve faşizmin ileri gelenleri, Avusturya Hohenzollern Hanedanı Prensisi Louise, Polonyalı Prens Radziwill, Alman Diplomat von Stumm'la evli İtalyan kadın Giuseppina, Mihver Devletleri'n kuklası Hırvat Diktatör Ante Pavelić, İtalya büyükelçileri Sartori, Cicconardi ve Mameli, İspanya Büyükelçisi Kont de

Foxá... Arada yine onlar kadar unutulmaz halktan kişiler: Yahudi Bakkal Kane, Alman Boksör Schmeling, Finli Subay Svarström, Napoli'de enkaz arasında kendilerine yaşam ortamı yaratan ufak çocuklar, altüst olmuş kentin dehlizlerinden dışarı uğramış ucubeler sürüsü, son yudum suyunu yazara sunarak yapıtı noktalayan kahvehane sahibi...

Kaputt sonuna yaklaşırken, Finlandiya ve Laponya'nın buzlarından, güneşi batırmayan yazından sonra, sıra Roma'ya geliyor: Diktatör Mussolini'nin, onun hasta ruhlu kızı Edda'nın, 1944'te kendi eliyle idam hükmünü imzalayacağı damadı Kont Ciano'nun ve çevrelerindeki soylular ile diplomatların unutulmaz portreleri, tarihin gelip kendilerini süpürmesini bekleyen çapsız kişiliklerin, çürümüş bir toplumun tablosu çiziliyor. Genellikle tarihsel çözümlemelere girişmeyen Malaparte, salt Acquasanta Golf Kulübü'nün kibirli dedikodu ortamında, ibret verici birkaç kısa gevezelikten yola çıkarak, faşizmin toplumu iliğine kadar yozlaştırışını, savaşın İtalya'da algılanış biçimini sözünü esirgmeden yorumluyor:

Orospuluk etmek şimdilerde İtalya'da pek revaçta. Herkes orospuluk ediyor, Papa da, Kral da, Mussolini de, sevgili prenslerimiz de, kardinaller de, generaller de, hepsinin yaptığı orospuluk işte. İtalya'da hep öyle olmuştu, hep öyle olacak. Ben de orospuluk ettim, hem de yıllar yılı, bütün diğerleri gibi. Derken o hayat-tan iğrendim, isyan bayrağını açtım, soluğu hapiste aldım. Ama soluğu hapiste almak da orospuluk etmenin bir biçimi. Kahramanlık taslamak da, özgürlük için savaşım vermek de orospuluk etmenin bir biçimi İtalya'da. Kurtuluş yok.

Savaşa yenilenlerin açısından bakıyor Malaparte, diplomat ve yazar konumundan yararlanarak oturduğu cellatların sofrasında, kurbanları saygıyla ve sevgiyle anıyor. Gerçeği, tanık olduğu olayları anlatarak zalimlerin de yüzüne vuruyor ama çoğu kez ikircikli konuşarak, altlarında zehir gibi acı bir alay gizleyen çift anlamlı söylemlere başvurarak. O anda, o

ortamlarda elinden ancak o kadarı geliyor, acısını sonradan hepsini harfi harfine yazarak ve yayımlayarak çıkarıyor – ama tabii savaş sona erdiğinde. Sonuçta, savaş sırasında taraf değiştiren, aslında hiçbir taraftan olmayan, yüzyıllardır ancak yöresel ve bireysel varlığını sürdürmeye odaklanmış İtalyanların konumunu paylaşıyor Malaparte.

* * *

O ikircikli konumu salt dış koşullardan değil, yazarın atılan, duygusal, tedirgin, çelişkilere eğilimli karakterinden, özel tarihçesinden, hatta genlerinden de geliyordu. İtalyan anne ile Alman babadan, halkı özgürlük tutkusuyla yoğrulmuş, sivri diliyle ünlenmiş Toscana'nın Prato kentinde 1898'de Kurt Suckert olarak doğdu. "Prato'luyum ve Prato'lu olmaktan mutluyum, Prato'lu olmamaktansa dünyaya gelmemeyi yeğledim," demişti. Çocukluğunu ailesinden ayrı, Garibaldi cumhuriyet ruhuna bağlı kalmış köylüler arasında geçirdi. Damarlarında dolaşan Alman kanını da, nüfus kütüğündeki adını da gençliğinden başlayarak yadsıdı ve unutturdu: dünyada *Curzio Malaparte*¹ adıyla var olmayı seçti. 16 yaşında bir lise öğrencisiyken sınırı gizlice geçip Fransız ordusuna gönüllü katıldı, bu ülkeyle bağlantısı ömrünün daha sonraki yıllarında sürecek, hatta ağır, acı eleştiriler içeren yapıtları İtalya'dan fazla Fransa'da tutulacaktı. Ertesi yıl ülkesinin de çatışmaya girmesiyle İtalyan Alp taburlarına katıldı. Savaşta gösterdiği yararlıklardan ötürü madalyalar aldı ve yüzbaşı rütbesine ulaştı. 1918'de savaş sona erdiğinde zehirli gazların bedeninde yaptığı onarılmaz yıpranma erken yaşta ölümünün nedeni olacaktı. Çatışma sona erdiğinde, Malaparte bir süreliğine diplomatik yaşama atıldı, Versailles'da barış konferansına katıldı, ardından İtalya Krallığı'nın Polonya Büyükelçiliği'nde görevlendirildi. Aynı zamanda sonuna değin elden bırakmayacağı gazete yazarlığına başladı.

1. *Curzio*, Alman Kurt adının İtalyanlaştırılmışı; *Malaparte* (kötü taraf) Napoléon'dan esinlenmiş, *Bonaparte*'in karşıtı, yazarın hem hırslı hem alaycı kişiliği üstüne anlamlı bir ipucu veren soyadı. (Ç.N.)

Sahnedeki belirlediği ilk yıllarda ulusçuluğu sosyalizm fikirleriyle bağdaştırarak köklü bir toplumsal devrim umudu uyandıran Mussolini'nin parlak kişiliğinin çekiciliğine kapılarak, Faşist Parti'ye yazıldı; 1922 Ekim'inde ülkede diktatörlüğün yolunu açan "Roma'ya Yürüyüşü"ne katıldı ve yeni rejimin önde gelen aydınlarından biri, davanın en güçlü kalemi oldu.

Bir süre yurtdışında Faşist Parti'nin temsilciliğini yaptıysa da, olaylar gelişip rejimin gerçek yüzü ortaya çıktıkça, bağımsız karakterli, sözünü esirgemeyen Malaparte eleştirilerinin dozunu artırdıkça artırdı. Mussolini ilkin kendisini Roma'dan uzaklaştırmak amacıyla Torino'da *La Stampa* gazetesinin yönetimiyle görevlendirdi, ardından yapıtlarına yasaklar getirdi. Yazar 1931'de diktaya şiddetle karşı çıkarak Faşist Parti'den ayrıldığını ilan etti, Paris'e sığındı, *Hükümet Devirme Tekniği* başlıklı yapıtını orada yayımlayarak ün kazandı. Ardından bir süre Londra'ya yerleşti, yurtdışında siyasal muhabir uğraşına daldı. İki yıl sonra Mussolini'nin buyruğuna uyarak ülkesine döndü ve "yurtdışında faşizme karşı etkinlikte bulunmaktan ötürü" önce birkaç ay süreyle hapsedildi, sonra beş yılına Lipari Adası'na sürgüne gönderildi. Cezasını tamamlayıp Roma'ya yerleştikten sonra da 1938'de Hitler'in ziyareti sırasında yeniden hapsedildi. *Kaputt*'ta eleştirisini esirgemeksizin ama dürüstlikle andığı Kont Galeazzo Ciano onu birkaç kez savundu ve daha ağır cezalardan korudu.

Malaparte 1939'da hükümete karşı *Prospettive* dergisini yayın hayatına geçirerek başta Moravia olmak üzere faşizme karşı aydınların, hatta Yahudi yazarların yazılarını yayımlamaya başladı. Artık geniş çaplı bir üne kavuşmuştu, ancak bu kez de önce Yunanistan seferine, ardından 1941'de Rusya Cephesi'ne savaş muhabiri olarak gönderilerek ülkeden uzaklaştırıldı.

Haziran ayında Mihver Devletler Sovyetler Birliği'ni işgale başlamışlardı: Nazilere başlangıçta kolaymış gibi görünen, tarihin o en geniş çaplı kara savaşında, birkaç ay sonra, özellikle buzlu Rusya düzlüklerinin derinine çekilen Rus ordusunu kovalarken "mareşal kış"la yüz yüze kalan Alman ordularının hızı kesildi. Kuzey Afrika ve Stalingrad yenilgilerinin ardından ilerlemeleri 1942'de durduruldu. O ortamda Malaparte ilkin Nazi ileri gelenleri tarafından kuşkulu bir saygı ve hoşgörülle

karşılandıysa da, Rus ülkesine ve rejimine sempatiyle baktığı, Almanya'nın savaşı kaybedeceği kehanetini açıkladığı gerekçesiyle Ukrayna Cephesi'nden atıldı. Savaş deneyimlerini aktardığı yazıları önce *Volga Avrupa'da Doğar* kitabının, ardından kendisine en büyük ünü getiren *Kaputt* (1944) ve Türkçeye *Can Pazarı* başlığıyla çevrilmiş olan – *La pelle* (1949) kitaplarını oluşturacaktı.

1942-1943 yıllarını Finlandiya Cephesi'nde geçirip ağır hastalanan Malaparte sonunda nekahat halinde İsveç'e sığındı. Mussolini'nin devrilmesinden sonra İtalya'ya döndü, Toscana'daki Direnişçiler'e katılarak çarpıştı. Derken Müttefikler yarımada egemen oldular ve yazar, 1943 Kasım'ından 1946 Mart'ına değin İtalya'daki Amerikan Yüksek Komutanlığı'nda irtibat subayı olarak görev aldı. O arada yazıları İtalya'dan başka, Fransa'nın, İngiltere'nin, ABD'nin önde gelen yayın organlarında basılıyordu.

Savaşın ardından Malaparte, siyasal tavrını giderek sola kaydırды, hatta yöneticilerinin bir süre kararsızlık göstermelerine karşın, Komünist Parti üyeliğine kabul edildi. Bir süre Paris'e yerleşti, Fransızca yazmayı yeğledi, hayranı olduğu yazar Marcel Proust'un yaşamını konu alan *Du côté de chez Proust* (Proust'un Semtinden) ve Karl Marx'ın portresini sunan *Das Kapital* (Kapital) yapıtları o dönemindir. İtalya'ya döndükten sonra Capri'deki villasını çağın aydınlarına açık bir kültür merkezine dönüştürdü, orada senaryosunu yazıp yönettiği *Cristo proibito* (Yasaklı İsa) filmi 1951'de Berlin Film Festivali'nde "Berlin Kenti Ödülü"nü kazandı, iki yıl sonra ABD'de seçilen en iyi beş yabancı film arasında yer aldı.

O arada Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu büyük ilgiyle izleyen Malaparte, zihnen komünizmin Maocu biçimine yakınlaştıysa da, o yeni yönelişinden ötürü partisine ters düşmesine fırsat kalmadı: 1957'de, son kitabı *Maledetti Toscani* (Lanet olası Toscanalılar) yapıtının yayımlanmasından kısa süre sonra, Çin'e yaptığı bir yolculuk sırasında ağır hastalanarak Roma'ya döndü. Ecelle dört ay süren bilinçli, yiğitçe savaşımdan sonra hayata gözlerini yumdu. Çin'de tuttuğu günlük *Io, in Russia e in Cina* (Ben Rusya'da ve Çin'deyken) ölümünden sonra yayımlandı.

Tedirgin ruhlu Malaparte yaşamının son günlerinde bir kez daha taraf değiştirdi: Protestan olarak geldiği dünyadan Katolik olarak ayrılmaya karar verdi.

Son uykusunu ise evinin bulunduğu Capri Adası'nda değil, onca gururlandığı doğum yeri Prato kentine tepeden bakan dağda uyumayı seçti:

“Ve mezarım orada, yukarıda, Spazzavento'nun doruğunda olsun ki, arada bir başımı kaldırıp karayelin buz gibi seline tükürebileyim.”

Bugün orada, güçlü rüzgârların süpürdüğü Spazzavento'da kaba taştan yapılmış yalın, kendisiyle çok uyumlu bir anıt mezarı bulunuyor. Capri'deki yuvası gibi, yaşamında olmak istediği gibi: dorukta, doğayla baş başa, ortama egemen ve yapayalnız.

NEYYİRE GÜL IŞIK
Ekim 2013

Bir elyazmasının öyküsü

KAPUTT (von hebraischen Koppâroth, Opfer, oder französisch Capot, matsch) zugrunde gerichtet, entzwei.

MEYER, *Conversationlexicon*, 1860¹

Kaputt'un elyazmasının bir öyküsü var: ve öyle görüyorum ki, hiçbir önsöz bu kitaba kendi elyazmasının gizli öyküsünden daha uygun düşmeyecektir.

Kaputt'u yazmaya 1941 yazında başladım, Almanların Rusya'ya açtıkları savaşın başlangıcında, Ukrayna'da, Peşçanka köyünde, Roman Suchèna adında bir köylünün evinde. Her sabah bostanda bir akasya ağacının altına oturup çalışmaya koyuluyordum, köylü de domuz ağılının yanı başında yere oturmuş, oraklarını biliyor ya da domuzları için pancarlar, lahanalar doğruyordu.

Damı ekin saplarıyla örtülü, duvarları öküz tezeğiyle yoğrulmuş çamur ve samandan örülü evceğiz ufaktı, tertemizdi: bir radyo, bir gramofon, Puşkin ile Gogol'ün tüm yapıtlarını içeren küçük bir kitaplıktan başka bir zen-

1. (Alm.) *KAPUTT* (İbranice *Koppâroth* sözcüğünden, kurban ya da Fransızca *capot* (oyunu kaybeden kişi), mahvolmuş, yere serilmiş, paramparça. MEYER, *Conversationlexicon*, 1860. (Yazarın notu)

ginliği yoktu. Üç tane beş yıllık plan ile kolektif çiftlikler sayesinde sefaletin, cehaletin, pisliğin tutsaklığından kurtulmuş olan eski bir mujikin eviydi. Roman Suchèna'nın komünist ođlu Pesçanka kolhozlarından birinde, Vorşilov kolhozunda teknisyendi ve traktörüyle Sovyet ordusunun peşi sıra gitmişti: karısı da aynı kolhozda çalışıyordu, suskun, nazik bir kızcağızdı, akşamüzeri, ufacık tarlasıyla bostanının işlerini tamamladığında, bir ağacın altına oturup büyük şairin ölümünün yüzüncü yılında Harkiv'de devlet tarafından yapılmış olan baskısından Puşkin'in *Yevgeni Onegin*'ini okuyordu. (Benedetto Croce'nin¹ iki büyük kızı Elena ile Alda'nın, Meana'daki yazlık evlerinin bahçesinde, meyvelerle yüklü bir elma ağacının altına oturmuş, Yunanca aslından Herodot'u okuyuşlarını anımsatıyordu bana).

1942 yılının Ocak ve Şubat aylarında Smolensk Cephesi'nde ve Polonya'da bulunduğum dönemde *Kaputt*'u yeniden elime aldım. Kitabı, son bölümü dışında, Finlandiya'da geçirdiğim iki yıl süresince tamamladım. İtalya'ya dönmeden önce elyazmasını üç parçaya ayırdım, şu üç kişiye emanet ettim: Madrid'e Dışişleri Bakanlığı'na çağrıldığından ötürü makamından ayrılmakta olan İspanya'nın Helsinki Büyükelçisi Kont Agustín de Foxá'ya, Romanya'nın Lizbon Elçiliđi'nde yerini almak üzere yola çıkan Helsinki'deki Elçilik Sekreteri Prens Dinu Cantemir'e ve Finlandiya başkentindeki Romanya Elçiliđi'nin Bükreş'e dönen Basın Ataşesi Titu Michailesco'ya. Uzun, maceralı bir yolculuğun ardından, elyazmasının üç parçası sonunda İtalya'ya vardılar.

1943 Temmuz'unda Finlandiya'da bulunuyordum: Mussolini'nin devrildiği haberini alır almaz uçakla İtalya'ya dönüp Müttefik çıkarmasını beklemek üzere Cap-

1. XX. yüzyılın ilk yarısında İtalyan kültür yaşamını derinine etkilemiş olan yazar, filozof ve tarihçi. (Ç.N.)

ri Adası'na gittim ve *Kaputt*'un son bölümünü Capri'de, 1943 Eylül'ünde tamamladım.

Kaputt zalim bir kitaptır. Zalimliği şu savaş yıllarında Avrupa'nın görünümünden edinmiş olduğum en olağandışı deneyimdir. Yine de bu kitabın kişileri arasında savaş ancak ikincil bir kişi sayılır. Yalnızca bir vesile değeri taşıyor denebilirdi ama kaçınılmaz vesileler alın yazısı türündendir. Demek oluyor ki *Kaputt*'ta savaş alın yazısı sayılıyor. Anlatıya ondan öte bir katılımı yok. Diyebilirim ki anlatı kişisi olarak değil, seyirci olarak katılıyor, bir peyzajda nasıl seyirci olursa öyle. Savaş bu kitabın nesnel peyzajıdır.

Ve kitabın başkışisi *Kaputt*'tur, şu neşeli ve zalim canavar. Almandada tam olarak "kırılmış, paramparça, mahvolmuş" anlamına gelen sert ve handiyse gizemli *Kaputt* sözcüğünden daha iyi hiçbir sözcük dile getiremez bu olduğumuz şeyi, Avrupa'nın bugün artık olduğu şeyi: bir enkaz yığını yani. Ve şunu da açıkça belirteyim ki, ben bu "*kaputt* Avrupa'yı" dünkü Avrupa'ya ve yirmi-otuz yıl önceki Avrupa'ya tercih ediyorum. Her şeyi değişmez bir miras gibi devralmaktansa, her şeyin sil baştan yapılmasını yeğliyorum.

Umalım ki yeni zamanlar gerçekten yeni olsunlar da yazarlara saygıdan ve özgürlükten yana nekes davranmasınlar: çünkü İtalyan edebiyatının en az özgürlüğe olduğu kadar saygıya da gereksinimi var. "Umalım," dediysem özgürlüğe ve yararlarına inanmadığımdan ötürü değil (iznimize sığınarak hatırlatayım: ben ruhsal özgürlüğünü ve özgürlük davasına katkısını hapisle ve Lipari Adası'na sürgün edilmekle ödemiş kişilerden biriyim) ancak İtalya'da ve Avrupa'nın büyük bölümünde insanlık koşullarının ve yazarların durumlarının ne denli çetin olduğunu biliyorum da ondan, herkesçe bilinen bir şey bu.

Yeni zamanlar herkes için özgürlük ve saygı çağı ol-

sun. Çünkü ancak ve ancak özgürlük ve kültüre saygı İtalya'yı da Avrupa'yı da Montesquieu'nün *Kanunların Ruhu Üzerine*'de değindiği (XXIII.Kitap, XXIII. Böl.) şu zalim günlerden kurtarabilecektir: "*Ainsi, dans le temps des fables, après les inondations et les déluges, il sortit de la terre des hommes armés, qui s'exterminèrent.*"¹

1. (Fr.) "Böylece masallar çağında, su baskınlarından, tufanlardan sonra, toprağın altından birbirlerini öldüren silahlı insanlar çıktı." Çev. Fehmi Baldaş, Hiperlink Yayınları, İstanbul, 2004, sf: 402. (Y.N.)

Birinci bölüm

ATLAR

I

*Le côté des guermantes*¹

İsveç Prensi Eugen, odanın ortalık yerinde durdu. “Kulak verin,” dedi.

Oakhill’in meşeleriyle Waldemarsudde Parkı’nın çam-
ları arasından, Stockholm’ün bağrında Nybroplan’a de-
ğin karanın içine sokulan deniz parçasının ötesinden,
rüzgâr hüznü, âşıkane bir yakınma getiriyordu. Gemi-
lerin denizden limana doğru tırmanan düdüklarının gam-
lı çağrısı değildi o, martuların sisli çığlığı da değildi: bir
kadın sesiydi, dalgın ve acı dolu.

“*Tivoli*’nin atları bunlar, hani Skansen’in önündeki
lunapark var ya,” dedi Prens Eugen alçak sesle.

Parka bakan kocaman pencerelere yaklaştık, alınla-
rımızı denizden yükselen mavimsi sisle buğulanmış cam-
lara dayadık. Üç beyaz at tepenin yamacını izleyen pati-
kadan aşağı topallayarak iniyorlardı, ardlarında da sarı
entarili bir kız çocuğu: bir parmaklıklı kapıdan geçtiler,
kotralarla, kanolarla, allı yeşilli balıkçı kayıklarıyla dolu
ufak bir kumsala indiler.

Neredeyse ilkbaharımsı bir yumuşaklıkta, berrak bir
eylül günüydü. Sonbahar, Oakhill’in eski ağaçlarını kızıl-

1. (Fr.) *Guermantes* semti; “Soylular tarafı” anlamında, Proust’un *Kayıp Zama-
nın İzinde*’sine gönderme yapıyor. (Ç.N.)

laştırmaya başlamıştı bile. İsveç Kralı V. Gustaf'ın erkek kardeşi Prens Eugen'in rezidansı Waldermarsudde Vil-lası'nın yer aldığı burnun içinde uzandığı deniz parçasın-dan kocaman, gri gemiler geçiyordu, sağrılarına mavi zemin üstüne sarı haçlı koskocaman İsveç bayrakları bo-yanmıştı. Martı sürüleri çocuk ağlamasını andıran boğuk çığlıklar koparıyorlardı. Aşağılarda, Nybroplan ve Strand-vägen rıhtımları boyunca, hoş kasaba ve ada adları taşı-yan ve Stockholm ile takımda arasında mekik dokuyan bembeyaz vapurlar salınıyordu. Tersanenin ardından yük-selen mavi bir duman bulutunu, ara sıra bir martı beyaz bir şimşek gibi yarıp geçiyordu. Bellmansro ve Hassel-backen'deki ufak orkestraların sesini taşıyıp getiriyordu rüzgâr; bir de Skansen'in parmaklıkları önünde gün boyu duran cambazların, hokkabazların ve sokak çalgıcılarının çevresini sarmış denizci ve asker kalabalığının, kızların, çocukların bağırışmalarını.

Prens Eugen, açık renk gözkapakları incecik yeşi-limsi damarlarla kaplı gözlerini kısarık, dikkatli ve seve-cen bir bakışla izliyordu atları. Böyle günbatımının yor-gun ışığına karşı profilden bakıldığında, o pembemsi yüz (ak bıyıklarının handiyse çocuksu bir narinlik kattığı dolgun, iştahlı dudaklar, gaga burun, uykudan yeni kalk-mış bir çocuğunkini andıran karmakarışık, kıvrır kıvrır ak saçlarla taçlanmış geniş alın), gözlerime Bernadotte'la-rın¹ madalyonlardaki portresini sunuyordu. Bütün İsveç kraliyet ailesi içinde, Prens Eugen, Napoléon'un bugün-kü hanedanı kurmuş bulunan mareşaline en çok benze-yen kişidir: ve o kesin çizgili, keskin, neredeyse sert pro-fili, bakışlarının tatlılığıyla, konuşmasındaki, gülümseme-sindeki, Bernadotte'ların soluk, incecik parmaklı güzelim

1. XIX. yüzyılda İsveç tahtına oturan Napoléon generalinin kurduğu hanedan. (Ç.N.)

Kırılmış, paramparça, mahvolmuş... *Kaputt*. Almancada tam olarak bu anlamlara geliyor. İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'sının o enkaz hali daha başka hangi sözcükle anlatılabilir ki? Malaparte, yazıldığı günden bugüne kadar çok konuşulan başyapıtını, 1941 yazında, Almanların Rusya'ya açtıkları savaşın başında, Ukrayna'da bir köylünün evinde yazmaya başlamış. Yalnızca cephelerdeki değil, cephe gerisindeki vahşeti de cümleleriyle okurun beynine kazıyan Malaparte, sayfalar boyunca bombardımanların altında, karla kaplı ormanların derinliklerinde, Nazi liderleriyle yapılan yemekli partilerde dolaşüyor. Avrupa uluslarının yazgılarının en zalim haliyle nasıl çizildiğini okura keskin bir dille anlatıyor. *Kaputt*'un okura ulaşabilmesinin ilginç bir öyküsü var: bu yolculuk boyunca Malaparte'nin elyazmalarını paltosunun astanna dikili olarak taşıması. Tıpkı okurun bir kere okuduktan sonra, bu kitabın ruhunu yüreğine dikili olarak taşıyacağı gibi...

"Orospuluk etmek şimdilerde İtalya'da pek revaçta. Herkes orospuluk ediyor. Papa da, Kral da, Mussolini de, sevgili prenslerimiz de, kardinaller de, generaller de, hepsinin yaptığı orospuluk işte. İtalya'da hep öyle olmuştu, hep öyle olacak. Ben de orospuluk ettim, hem de yıllar yılı, bütün diğerleri gibi. Derken o hayattan öğrendim, isyan bayrağını açtım, soluğu hapiste aldım. Ama soluğu hapiste almak da orospuluk etmenin bir biçimi. Kahramanlık taslamak da, özgürlük için savaşım vermek de orospuluk etmenin bir biçimi İtalya'da. Kurtuluş yok..."

Kuşkuolu Fotoğraf Arkadı Şahit / PhotoSopra

📧 canyayinlari.com 🐦 twitter.com/canyayinlari 📘 facebook.com/canyayinlari

ISBN: 978-975-07-1948-6

9 789750 719486